

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.2.158](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.158)

УДК 336:368.9.06

М. С. Гарцаль,
студент ОКР «магістр» 2 року навчання спеціальності «Управління ризиками і страхування»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
ORCID: 0000-0002-5307-3313

Д. Д. Третяк,
к. е. н., доцент кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
ORCID: 0000-0002-1610-6905

АНАЛІЗ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

М. Harschal'
Master's degree student 2 years of study specialty "Insurance Risk Management",
Taras Shevchenko National University of Kyiv
D. Tretiak

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Security, Service and Appropriate Management, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

ANALYSIS OF HEALTH INSURANCE IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

У статті обґрунтовано актуальність медичного страхування в контексті права кожної особи на охорону здоров'я. У статті досліджено динаміку валових страхових премій страхового ринку України та валових страхових премій за медичним страхуванням у 2014-2018 рр. Відмінною рисою медичного страхування є стале збільшення частки у структурі валових страхових премій, що свідчить не лише про активізацію медичного страхування у суспільстві, а й про наявність структурних зрушень на страховому ринку України.

Побудовано регресійні моделі за видами медичного страхування та доведено позитивну динаміку абсолютних та відносних показників. Розподіл договорів страхування за страхувальниками свідчить про недостатній рівень розвитку корпоративного страхування та корпоративної соціальної відповідальності в Україні. Проведено аналіз основних показників ринку медичного страхування (кількість договорів та загальний обсяг відповідальності) та визначено перспективи розвитку в Україні в контексті розвитку вітчизняного страхового ринку та охорони здоров'я.

The relevance of the health insurance in the context of the leather rights to the choron are healthy is justified in the article. According to the current legislation and domestic practice of insurance development, health insurance is implemented in several directions: health insurance (continuous health insurance), health insurance in case of illness, insurance of medical expenses. Contracts of health insurance in case of illness are the most popular in the health insurance market, contracts of insurance of medical expenses are the least popular, and continuous health insurance contracts are the least popular.

The dynamics of gross insurance premiums of the Ukrainian insurance market and gross insurance premiums for health insurance in the 2014-2018 years is studied in the article. A distinctive feature of health insurance is the steady increase in the share in the structure of gross insurance premiums, which testifies not only about the activation of health insurance in society, but also about the presence of structural changes in the Ukrainian insurance market.

The regression models by types of the health insurance were constructed and the positive dynamics of absolute and relative indicators were proved. In the long term, gross health insurance premiums (continuous health insurance) were being increasing by UAH 467.47 million annually, insurance of medical expenses- UAH 242.79 million, health insurance in case of illness - UAH 77.95 million.

The distribution of insurance contracts by insurers indicates testifies to an insufficient level of the development of corporate insurance and corporate social responsibility in Ukraine. The main indicators of the health insurance market (the number of contracts and the total amount of liability) are analyzed and its aspects in Ukraine in the context of the development of the domestic insurance market and health care are determined.

A full transition to the health insurance system will allow to: switch to contract terms in the health care system; to finance medical institutions and medical establishments in accordance with the volume and quality of the services provided; to ensure financial independence of medical institutions.

Ключові слова: *медичне страхування; медичне страхування (безперервне страхування здоров'я); страхування здоров'я на випадок хвороби; страхування медичних витрат страховий ринок України.*

Keywords: *health insurance; health insurance (continuous health insurance); health insurance in case of illness; insurance of medical expenses; insurance market of Ukraine.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя [1]. Таким чином, держава визначає свою відповідальність за здоров'я громадян України, проте коштів державного та місцевого бюджетів не достатньо для фінансування охорони здоров'я. В таких умовах актуальності набуває медичне страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дослідженню проблем розвитку медичного страхування в Україні та проведенню його аналізу присвячені праці таких вітчизняних вчених: М. Бас-Юрчишин, Т. Борисова, Є. Дяченко, С. Зайчук, В. Лисенко, С. Ніколаєнко, Л. Пархета, О. Світлична, С. Сокирко, Т. Стецюк, Ю. Шевчук, Л. Шупа, К. Штепенко та ін. Втім більшість вчених у дослідженнях обмежуються середньостроковим періодом дослідження лише окремих показників ринку медичного страхування: валові надходження страхових платежів [2, с. 1141], чисті страхові премії та чисті страхові виплати [3], рівень страхових виплат за видами медичного страхування [4, с. 33], страхові премії та страхові виплати [5, с. 96], відносні показники рівня розвитку ринку добровільного медичного страхування [6]. Поглиблений аналіз розвитку медичного страхування в Україні проведено у дисертаційних дослідженнях [7-13], проте дослідження вимагають актуальні дані про сучасний стан медичного страхування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) є дослідження сучасного стану медичного страхування у контексті розвитку страхового ринку України на основі емпіричного аналізу.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до чинного законодавства та вітчизняної практики розвитку страхування медичне страхування реалізується за кількома напрямками: медичне страхування (безперервне страхування здоров'я), страхування здоров'я на випадок хвороби, страхування медичних витрат. Водночас, на страховому ринку України надаються послуги за такими видами страхування: автостраховання, страхування життя, майна, фінансових ризиків, вантажів та багажу, кредитів тощо.

Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) – вид страхування, за яким предметом договору страхування є майнові інтереси, пов'язані зі здоров'ям, працездатністю страхувальника чи третьої особи (застрахованої особи). Страховими ризиками є надання застрахованій особі закладами охорони здоров'я, до яких вона звернулася під час дії договору страхування, у зв'язку із захворюванням, загостренням хронічного

захворювання або розладу здоров'я, медико-санітарної допомоги певного переліку та якості в обсязі, визначених умовами договору страхування.

Страхування медичних витрат – вид страхування, за яким предметом договору страхування є майнові інтереси, пов'язані з життям, здоров'ям страхувальника чи третьої особи (застрахованої особи), а також медичними та додатковими витратами, які безпосередньо пов'язані з настанням страхового випадку під час здійснення страхувальником чи застрахованою особою подорожі (поїздки). Даний вид страхування передбачає обов'язок страховика за встановлену договором плату здійснити страхову виплату відповідно до умов договору страхування в розмірі страхової суми або її частини шляхом відшкодування документально підтверджених витрат на отримання Страхувальником чи Застрахованою особою медико-санітарної та іншої допомоги у зв'язку з настанням страхового випадку під час здійснення страхувальником чи застрахованою особою подорожі (поїздки).

Страхування здоров'я на випадок хвороби – вид страхування, за яким предметом договору страхування є майнові інтереси, пов'язані зі з тимчасовою або стійкою втратою працездатності, а так само смерті внаслідок гострого захворювання або загострення хронічної хвороби.

Структура валових страхових премій у 2014-2018 рр. (табл. 1) вказує на неоднорідність страхового ринку України за обсягами валових премій за видами страхування. Близько четвертої частини валових страхових премій припадало на автострахування, понад десяту частину – страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ, страхування відповідальності перед третіми особами, страхування від нещасних випадків. Частка валових страхових премій від медичного страхування поступалася лише вищезазначеним видам страхування.

Таблиця 1
Структура валових страхових премій у 2014-2018 рр., %

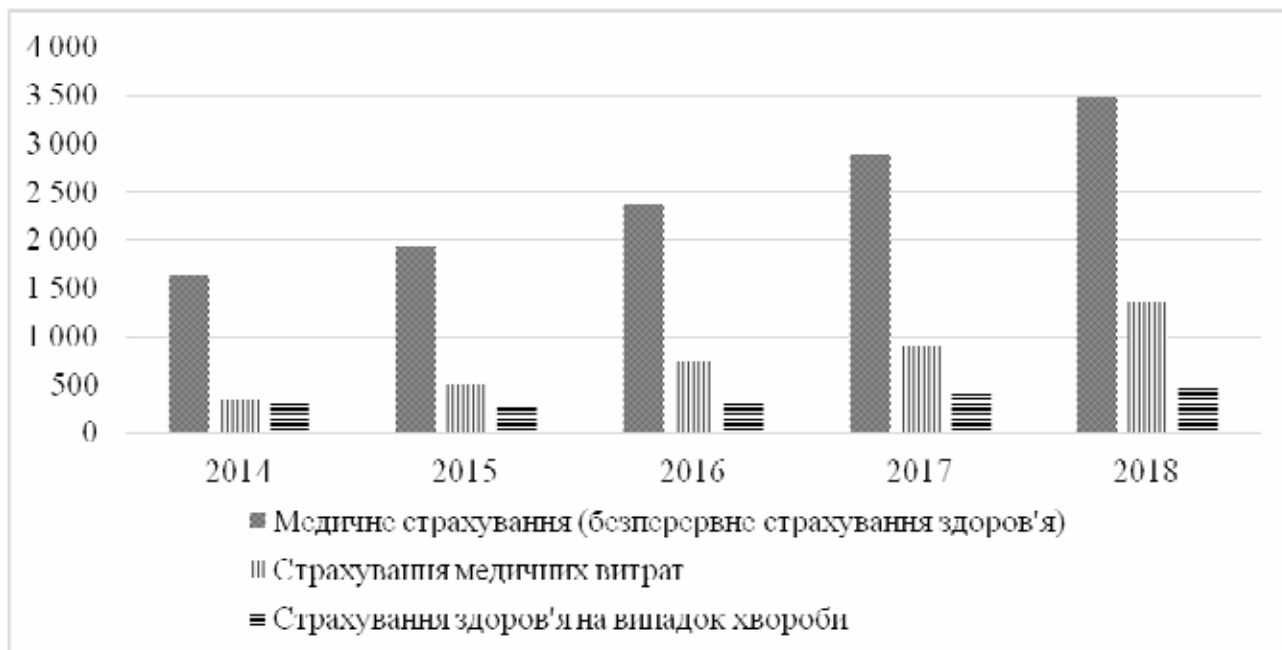
	2014	2015	2016	2017	2018
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	24,51	26,47	26,38	24,44	26,28
Страхування життя	8,07	7,35	7,84	6,71	7,91
Страхування майна	6,07	6,49	6,70	6,63	7,06
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	11,97	11,72	11,78	11,74	13,05
Страхування фінансових ризиків	8,62	6,65	7,26	8,28	9,11
Страхування відповідальності перед третіми особами	16,21	12,10	10,23	12,88	10,40
Страхування вантажів та багажу	5,38	6,93	5,95	6,73	5,20
Страхування від нещасних випадків	6,88	11,96	12,44	10,79	5,87
Авіаційне страхування	3,60	1,80	2,38	3,01	3,55
Страхування кредитів	1,24	1,65	2,07	2,05	2,73
Медичне страхування	8,46	9,04	9,60	9,62	10,79
Інші види страхування	7,44	6,88	6,99	6,73	8,83

Джерело: побудовано автором за даними Нацкомфінпослуг [14]

Відмінною рисою медичного страхування є стале збільшення частки у структурі валових страхових премій, що свідчить не лише про активізацію медичного страхування у суспільстві, а й про наявність структурних зрушень на страховому ринку України. Отже, нами доведено твердження Л. Партехи, що «останніми роками частка ДМС (добровільного медичного страхування – *Авт.*) на ринку страхових послуг України неухильно зростала» [13, с. 11].

Абсолютні розміри валових страхових премій за видами медичного страхування (рис. 1), свідчать про динамічний розвиток ринку медичного страхування. Загальний розмір ринку медичного страхування у 2018 р. становив 5 324 млн грн, що у 2,4 рази більше від рівня 2014 р. Валові страхові премії від медичного страхування (безперервне страхування здоров'я, ($C_{\text{БезперЗдор}}$) зросли у 2,2 рази, страхування медичних витрат ($C_{\text{МВ}}$) – 4,1 рази, страхування здоров'я на випадок хвороби ($C_{\text{Хвороб}}$) – 1,6 рази.

Порівнюючи валові страхові премії за медичним страхуванням та валові страхові премії загалом, темпи їх приросту, зазначимо випереджаючі темпи приросту страхових премій саме медичного страхування: 2015 р. – 18,7% (проти 11,1% приросту валових страхових премій страхового ринку України), 2016 р. – 25,5% (проти 18,3%), 2017 р. – 23,8% (проти 23,5%), 2018 р. – 27,5% (проти 13,8%).

Рис. 1. Динаміка валових страхових премій від медичного страхування, млн грн
Джерело: побудовано автором за даними Нацкомфінпослуг [14]

Для опису динаміки валових страхових премій у 2014-2018 рр. від медичного страхування використаємо регресійні рівняння:

$$C_{\text{БезперЗдор}} = 467,47 t + 1053,2, (R^2 = 0,98) \quad (1)$$

$$C_{\text{МВ}} = 242,79 t + 28,97, (R^2 = 0,96) \quad (2)$$

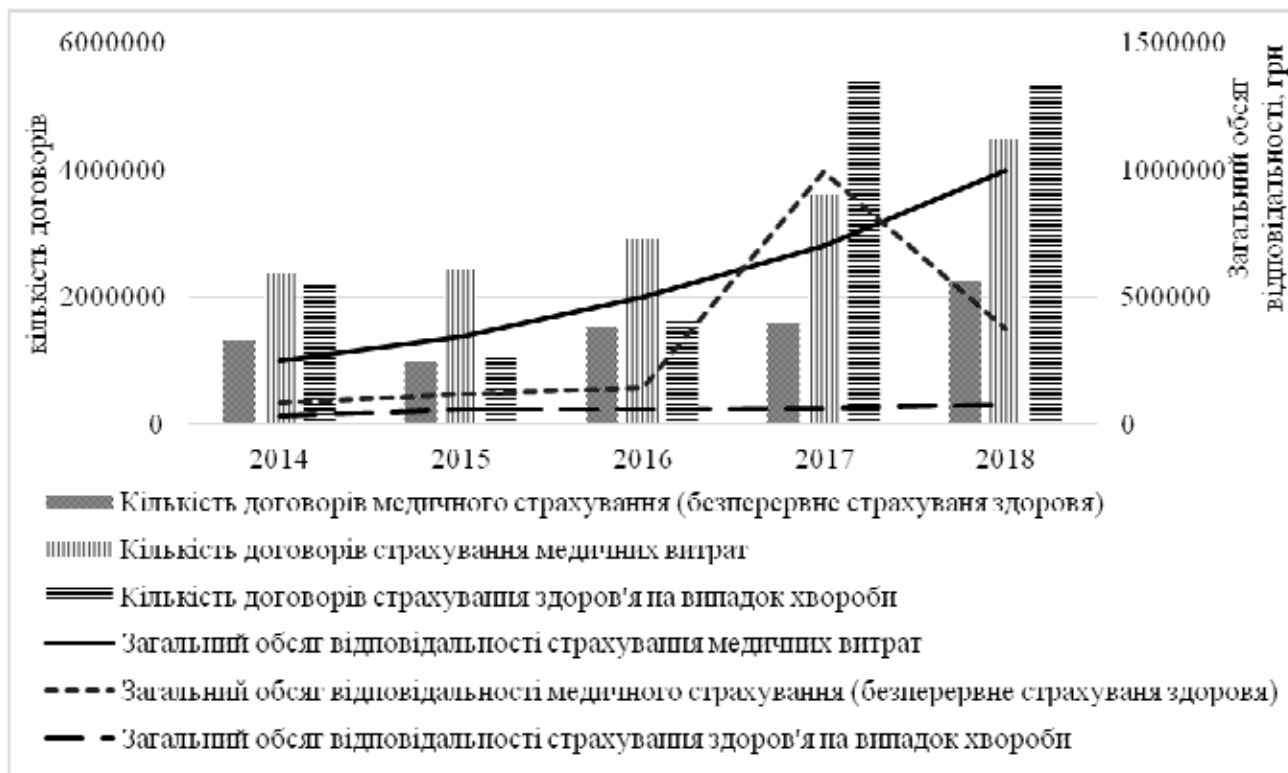
$$C_{\text{хвороб}} = 50,28 t + 202,62, (R^2 = 0,73) \quad (3)$$

Оскільки коефіцієнт детермінації для страхування здоров'я на випадок хвороби у 2014-2018 рр. має значення не достатньо наближене до 1,00, то побудуємо модель для періоді іншого: 2015-2018 рр.

$$C_{\text{хвороб}} = 77,95 t + 169,86, (R^2 = 0,95) \quad (4)$$

Отже, у довгостроковому періоді валові страхові премії від медичного страхування (безперервне страхування здоров'я) збільшувалися на 467,47 млн грн щорічно, страхування медичних витрат – 242,79 млн грн, страхування здоров'я на випадок хвороби – 77,95 млн грн.

Основні показники розвитку ринку медичного страхування за кількістю договорів страхування та загального обсягу відповідальності наведено на рис. 2. Протягом аналізованого періоду збільшилась кількість укладених договорів медичного страхування (безперервне страхування здоров'я) на 953,9 тис. одиниць, договорів страхування медичних витрат – 2110,1 тис. одиниць, договорів страхування здоров'я на випадок хвороби – 3161,3 тис. одиниць. Відповідно, найбільшою популярністю на ринку медичного страхування користуються договори страхування здоров'я на випадок хвороби, меншою – договори страхування медичних витрат, найменшою – договори безперервного страхування здоров'я.

Рис. 2. Основні показники розвитку ринку медичного страхування

Джерело: побудовано автором за даними Нацкомфінпослуг [14]

Страхувальниками за договорами медичного страхування можуть бути фізичні та юридичні особи, що реалізується особистим та корпоративним страхуванням, відповідно. Розподіл договорів страхування за страхувальниками (табл. 2) свідчить про недостатній рівень розвитку корпоративного страхування та корпоративної соціальної відповідальності в Україні. Частка договорів, укладених юридичними особами за медичним страхуванням (безперервне страхування здоров'я) не перевищувала 9%, а до 2018 р. зменшилася до 5,36%; страхування здоров'я на випадок хвороби - не перевищувала 2%, а до 2018 р. зменшилася до 0,37%; страхування медичних витрат – не перевищувала 11%, а до 2018 р. зменшилася до 8,55%.

Таблиця 2.

Розподіл договорів медичного страхування за страхувальниками за 2014-2018 роки, %

	2014	2015	2016	2017	2018
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)					
страхувальники – фізичні особи	93,47	90,99	93,93	94,35	94,64
страхувальники – юридичні особи	6,53	9,01	6,07	5,65	5,36
Страхування здоров'я на випадок хвороби					
страхувальники – фізичні особи	98,93	97,76	98,58	99,59	99,63
страхувальники – юридичні особи	1,07	2,24	1,42	0,41	0,37
Страхування медичних витрат					
страхувальники – фізичні особи	88,90	94,70	93,90	92,21	91,45
страхувальники – юридичні особи	11,10	5,30	6,10	7,79	8,55

Джерело: побудовано автором за даними Нацкомфінпослуг [14]

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, наявна в Україні система охорони здоров'я потребує термінового виконання запропонованого та введеного в дію процесу реформування. Повноцінний перехід до системи медичного страхування дасть змогу:

- фінансувати лікувальні установи та медичні заклади відповідно до обсягу та якості наданих ними послуг, що сприятиме підвищенню оплати праці;
- забезпечити фінансову незалежність медичних закладів;
- перейти до контрактних умов у системі охорони здоров'я;
- посилити конкуренцію між державними та приватними лікувальними установами;
- користуватись переліком медичних послуг, які фінансуватимуться за рахунок держави, що створить умови розвитку добровільного медичного страхування [15, с. 161].

Сучасний стан медичного страхування в Україні характеризується такими ознаками: збільшення обсягів валових страхових премій, темпи приросту валових страхових премій від медичного страхування

перевищували темпи приросту валових страхових премій за страховим ринком загалом; найбільшою популярністю на ринку медичного страхування користуються договори страхування здоров'я на випадок хвороби, меншою – договори страхування медичних витрат, найменшою – договори безперервного страхування здоров'я; перевищення частки договорів медичного страхування, укладених фізичними особами, водночас, недостатній рівень розвитку корпоративного страхування та корпоративної соціальної відповідальності в Україні.

Список літератури.

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
2. Сокирко О. С. Розвиток медичного страхування: зарубіжний досвід та можливості його використання в Україні / О. С. Сокирко, І. А. Кобзар, І. С. Ханалієва // Економіка і суспільство. – 2018. – Вип. № 19. – С. 1139–1145.
3. Штепенко К. П. Стан добровільного медичного страхування в контексті розгляду діяльності страхових компаній [Електронний ресурс] / К. П. Штепенко, Т. І. Борисова // Ефективна економіка. – 2019. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6893>
4. Світлична О. С. Еволюція медичного страхування в Україні / О. С. Світлична // Інноваційна економіка. - 2013. - № 5. - С. 30-34.
5. Шевчук Ю. В. Сучасний стан розвитку медичного страхування в Україні: фінансовий аспект / Ю. В. Шевчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2017. - Вип. 27(3). - С. 94-97.
6. Ніколаєнко С. М. Маркетингові дослідження ринку добровільного медичного страхування / С. М. Ніколаєнко. // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. - 2016. - № 3. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_3_17.
7. Стецюк Т. І. Медичне страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту громадян : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.08 / Т. І. Стецюк; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К., 2009. - 18 с.
8. Дяченко Є. В. Формування і розвиток системи медичного страхування в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Є. В. Дяченко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2012. - 20 с.
9. Лисенко В. С. Науково-методичні засади добровільного медичного страхування в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / В. С. Лисенко; Нац. банк України, Держ. ВНЗ "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України". - Суми, 2014. - 21 с.
10. Зайчук С. В. Розвиток добровільного медичного страхування в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / С. В. Зайчук; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - Київ, 2015. - 19 с.
11. Бас-Юрчишин М. А. Формування та розвиток регіональних ринків медичного страхування в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / М. А. Бас-Юрчишин; НАН України, ДУ "Ін-т регіон. досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України". - Львів, 2016. - 21 с.
12. Шупа Л. З. Медичне страхування у системі забезпечення страхового захисту населення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Л. З. Шупа; Тернопіл. нац. екон. ун-т. - Тернопіль, 2017. - 20 с.
13. Пархета Л. В. Медичне страхування та його роль у фінансовому забезпеченні системи охорони здоров'я в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Л. В. Пархета; Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Київ, 2018. - 17 с.
14. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html>
15. Онишко С. Проблеми фінансування і перспективи розвитку медичного страхування в Україні / С. Онишко, Ю. Шевчук // Інтелект ХХІ. – 2016. – № 5. – С. 158–162.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine “ The fundamentals of the legislation of Ukraine on health care”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (Accessed 17 February 2020).
2. Sokirko, O.S. Kobzar, I.A., and Khanaliyeva, I.S. (2018), “Development of health insurance: foreign experience and possibilities of its using in Ukraine”, *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 19, pp. 1139–1145.
3. Shtepenko, K. P. and Borysova T. I. (2019), “The condition of voluntary health insurance in the context of the activities of insurance companies”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol . 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6893> (Accessed 17 Feb 2020).
4. Svitlychna, O. S. (2013), “Evolution of health insurance in Ukraine”, *Innovatsijna ekonomika*, vol. 5, pp. 30-34.
5. Shevchuk, Yu. V. (2017), “The current condition of development of health insurance in Ukraine: financial aspect”, *Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Ser. : Ekonomichni nauky*, vol. 27(3), pp. 94-97.
6. Nikolaienko, S. M. (2016), “Marketing research of the voluntary health insurance market”, *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. Seriia : Ekonomichni nauky*, [Online], vol . 3, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_3_17.(Accessed 17 Feb 2020).
7. Stetsiuk, T. I. (2009), “Health insurance and its role in providing social protection to the citizens”, Ph.D. Thesis, Global economy, Vadim Hetman National Economic University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

8. Diachenko, Ye. V. (2012), “ The formation and development of the health insurance system in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Global economy, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.
9. Lysenko, V. S. (2014), “Scientific and methodological principles of voluntary health insurance in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Global economy, Nat. Bank of Ukraine, Gos. National Bank of Ukraine “National Academic Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, Ukraine.
10. Zajchuk, S. V. (2015), “ The development of voluntary health insurance in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Global economy, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine.
11. Bas-Yurchishin, M.A.(2016), “The formation and development of regional health insurance markets in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Global economy, NAS of Ukraine, State Institution “Institute of regional research named after M.I. Dolishniy of NAS of Ukraine”, Lviv, Ukraine.
12. Shupa, L. Z. (2017), “Health insurance in the system of providing insurance protection of the population”, Ph.D. Thesis, Global economy, Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine.
13. Parkheta, L. V. (2018), “Health insurance and its role in the financial support of the health care system in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Global economy, Vadim Hetman National Economic University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.
14. Information about the status and development of the Ukrainian insurance market (2019), “National financial services“ available at:<https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html> (Accessed 17 February 2020).
15. Onyshko, S. and Shevchuk, Yu. (2016), “The problems of financing and aspects of development of health insurance in Ukraine”, *Intelekt XXI.* , vol. 5, pp. 158–162.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2020 р.